

ИНСОН, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ ОН АРЗИШИ ОЛӢ МЕБОШАНД

МИНБАРИ ҲУҚУҚШИНОС

НАШРИЯИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСИИ ДМТ * * * №9-10 (24-25) 12-УМИ МАЙ СОЛИ 2015, СЕШАНБЕ

Иштирок дар Паради ҳарбии 70 - солагии ғалаба бар фашизм

9-уми май Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар майдони Сурх шаҳри Масқав шоҳиди Паради ҳарбии баҳшида ба солгарди 70-ум аз ғалабаи бузург бар фашизми гитлерӣ гардид.

Ба ин муносабат ба шаҳри Масқав сарони давлатҳо ва ҳукуматҳо беш аз 30 кишвари ҷаҳон ташриф оварданд.

Мехмонони олимақомро Президенти Федератсияи Русия Владимир Путин истиқбол гирафт.

Сарони давлатҳо ҳукуматҳо ва роҳбарони ҳайатҳо воломақом ба болои минбари тамошоҳӣ гузашта, нахуст собиқадорони ҷанро, ки зиёда аз 2 ҳазор нафар аз қишварҳои гуногуни дар он пирӯзии бузург саҳмгузошта ҷамъ омада буданд, табрику таҳният гуфтанд.

Дар Паради ҳарбии бошукуҳи баҳшида ба ин санаи турифтиҳор беш аз 16 ҳазор афсарону сарбозон аз Федератсияи Русия ва қишварҳои зиёди дигар иштирок намуданд. Дар миённи онҳо як воҳиди низомии Дониш-

кадаи ҳарбии Вазорати мудофиаи Тоҷикистон ҳам ширкат варзид. Хотиррасон бояд намуд, ки дар ҷанги бузурги зидди фашизми гитлерӣ зиёда аз 300 ҳазор фарзандони Тоҷикистон ҳам саҳми намоён гузашта, қарib 100 ҳазори онҳо барои таъмини ғалаба ва ҳаёти осоиштани наслҳои оянда чони ҳудо фидо кардаанд. Беш аз 60 нафари онҳо бо унвони олии қаҳрамо-

ни Иттиҳоди Шӯравӣ сарфароз гардидаанд.

Тавре борҳо зикр гардид ва ҳам ба ҳамагон аён буд. Паради ҳарбии 70-солагии Ғалабаи бузург бо иштироки шумораи зиёд ва намунаҳои наҷарони техникии ҳарбии заминию ҳавоӣ аз бузургтарин ҷунун ҷорабиҳо дар таърихи муосири Федератсияи Русия аст.

ҲАМКОРИИ КАФЕДРАИ ҲУҚУҚИ
СУДӢ ВА НАЗОРАТИ ПРОКУРОРИ
БО КОРМАНДОНИ АМАЛИЯ

САХ. 2

ПОНЯТИЕ И СОДЕРЖАНИЕ
СУБЪЕКТИВНОГО
ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА

САХ. 4

НАЗАРЕ БА
ИНТИХОБОТИ ПРЕЗИДЕНТИ
ҶУМҲУРИИ УЗБЕКИСТОН

САХ. 5

ҚУДАКОН ВА НАВРАСОН -
ХАЗИНАИ ТИЛЛОИ МИЛЛАТ

САХ. 7

"УВАЖЕНИЕ" КАК ОСНОВА КОНСОЛИДАЦИИ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

САХ. 8

СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ
ИНСТИТУТА НОТАРИАТА

САХ. 12

70-ЛЕТИЕ ПОБЕДЫ В
ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ
ВОЙНЕ 1941-1945 ГГ.

САХ. 16

Мундарици сұхбатро маңз аз сухан-нхи Сарвари давлат дар чаласаи Ҳайати васеи мушвараи Прокуратураты генерали ҚТ шурұйы намуда, дар анде-шаем, ки ин сұхан дастыри Сардори давлат,ғози ніхоят арзышманду волой алхолі буда, ба афкори хонданда ги-ромы бетағысир набуда, мову шуморо ба меҳнати ҳалол часорату ғавонмайды ҳидоят менамояд. Аниқтараш Прези-денти қишвар мұхтарам Эмомали Рах-мон ғұнин тәлькід намуданд: "Яңне ман ҳамчүн Роҳбар давлат ва қафили Кон-ститусия өз ҳар яки шумо ҳамчун роҳ-бари ин ё он сохтору макоматты давлатты дар на兹ди ҳалқи аязы қишвар маstry-лиятты баробар дөрем. Фаромуш нақу-нед, ки ичирои ин маңсулдат аз ҳар қадом-ми мо захмати шабонарзұй, фаъолияти содиқонаву соғдилона ва мұхиттәр аз ҳама, поквичдөн, дасты дили пок, ниият нек, азмұ иродада қарай, садақат ба Ва-тан, миллатта давлат, инчүнин аз ҳама гұна маңғыл боло гүозштаны маңғыла-тқы миllливи давлатты ба сабуту оромии қишишварро мекенохад".

Вақтҳои охир Сарвари давлат Эмомали Рахмон ба масъалаи таъмин намудани адлу инсоф, хизмати ҳалопу покиза ба давлат, мустақам намудани речай қонуният диккати чиддӣ мединанд ва дар ҷандин ҷаласаву вохӯриҳо масъалаи мазкурро мавриди таҳжил ва интиқоди қаъвӣ қарор дода, дастуру ҳидоятҳо додаанд.

Саволе ба миён меояд, оё имрӯз нисбат ба дигар марҳилаҳои таъриҳӣ ба-рои низоми давлатдории мо масъалаи мустаҳкам намудани речай қонуният ва адолати иҷтимоӣ муҳиманд?

Харчанд ҳуққишиносон бар ақида-анд, ки новобаста аз мархилаху гуногуни инкишофи давлат қонунхо бояд бечуну чаро риоя ва ба ичи расонида шавад, яъне ичроиши қонун бар поян низоми муйян густурда бошад, вале воеқати ҳол, амалия таъмин намудани қонуният аз он шаҳодат медиҳад, ки вобаста аз вазифаҳои дар назди давлат истода, ислоҳоте, ки ба оварда мешаванд, мархилаҳои гуногуни таърихи инкишофи давлат, ба масъалаи таъмин намудани қонуният муносабат яксон нест. Агар ба фазои ҳуққий, ҷалаву сорӯзабони оид ба ташкили кор аҳамияти дигем, пай бурдан мумкин аст, ки масъалаи таъмин намудани адлу инсоф, қонуният барои чомеъат имрӯзи мо аз пештар дида рӯзмартаргар гардида истодааст. Масъалаҳои номбарнамуда дар ин мархилаҳои таърихи барои меҳират мухиму арзишманд мебошад. Ҷунуки дар Тоҷикистон бо мушкилиҳои зиёд халқ таҳти роҳбарии шабонарӯйӣ ва содиқонаи Сардори давлат, мұхтарам Эмомали Рахмон имрӯз оромию субот, сулҳу ваҳдатро таъмин намуд, ки барои тиҷорату иктисадӣ, соҳтмон, ободкорио пешравиҳо шароит фароҳам омадааст. Лоиҳаву соҳтмонҳои қалонтарини аср, ба мисли нерӯгоҳҳои обии барқӣ, роҳҳои байналмиллӣ, ки Тоҷикистонро на танҳо бо ҳам, балки бо Шарқу Гарб, Ҷанубу Шимол пайваст, корхонаву фабрикаҳои саноатӣ, кишоварзиву богоғ, мактаб, китобхонаву театрҳо ва садҳо дигар лоиҳаҳои иҷтимоӣ нишонашони пешравиҳои мо буда, мультидидома ёфтани он аз мо тақозо менамояд, ки ҳар нафар ҳоҳ дар оила, ҳоҳ дар маҳаллаву ҷавои кор, новобаста аз он ки чун гуна мансабу вазифаро ишғол намудааст, ба қадуру қиммати меҳнати ҳамдигар расидада, талаботи қонунро бечунучаро риоя ва иҷро намуда, аз рӯй адлу инсоф, одаму одамгари зиндагӣ намояд, шаъну эътибори давлати миллиамонро, сиёсати созандагии раҳбари сиёсииамон мұхтарам Эмомали Рахмонро ба ҷо оварда, қонунро ба манфиатҳои ҳусусӣ,

Искандаров З.Х.
д.и.х., профессор кафедраи
хукуқи судӣ ва назорати прокурорӣ

**БО НИЯТИ НЕК, АЗМУ ИРОДАИ ҚАВӢ, САДОҚАТ БА ВАТАН
масъулиятро ичро намуда, қонуниятро таҳким мебахшем!**

(Дар партави ичрои дастуру супоришҳои Сарвари давлат)

гурхўй, идоравӣ зинҳор истифода накунад. Чунки ҳар наъв сӯистифода аз қонун давлатдориро суст намуда, сади роҳи инкишофи ҷомеа мегардад ва эътиимодӣ мардумро аз давлат коста мегардад. Якин, ки нерӯи давлат дар волояти қонунува адли ўст.

маънон дигар, ба андешаи ман дар мамлакатҳои рӯ ба инкишоф, ба мисли Тоҷикистон аз озодии бузург дида, интизому қонуният муҳимтар мебошад.

сипхое таъсис дода шуда, фъюлият менамояд, ки новобаста аз фаркиятҳои маҳаллӣ, таъсироти идоравӣ ва ман-сабӣ вазифаҳои худро иҷро намуда та-вонад;

- шашум, ягона мақомоте, ки салохи-
яти назорати умуми иҷроши қонунхоро
аз болои ҳамаи вазорату идораҳо,
кимӯтава агентихо, корхонаи муассиса-
саҳо, ташкилотҳо, ҳизбҳо амалӣ мекунад.
Маҳз тавассути соҳаи назорати умумӣ
прокурор таъниоти конституцисиони худ-
ро оид ба таъмин намудани речай яго-
наи қонуният дар тамоми қаламрави
кишвар таъмин мемонайд. Мавҷудияти
назорат үснари таркиби таъмин наму-
дани қонуният мебошад.

- ҳафтум, чунин мақоми ҳукуқи про-
куратура, ки Конституцияни давлат муй-
ян намудааст ба манфиат шахс, чоме-
аву давлат буда, вай бояд бидуни ҳар
гунга андешаву эрод әтиром карда ша-

вад:

- ҳаштум, прокуроръю бояд хуб эхсос намоянд, ки хурмату эҳтиром аз фаъолияти худи онҳо низ вобаста буда, ба он мақом бояд шоиставу муносаб буд.

Дар чаласаи васе Шўро амнитаз аз 17 феврали ҳамин сол Сарвари давлат аз оғози беасоси парвандҳои ҷиноятӣ низ боиси нигаронӣ намуданд. Ҷунки оғози парвандҳои ҷиноятӣ оқибатҳои ҷиддии ҳуқуқӣ дорад.

асри 18 гузаронида шуд, мувофиқ омада буд. Чунки дар замон ислогох корҳои зиёд бо гардиши маблағи зиёд ба роҳонда шуда, дар айни замон чинояткорӣ, сӯйистифоди мансаб, хазина-дӯзӣ, пораҳӯрӣ зиёд гардида, ин ахвол талаб менамуд, ки мақомоте, ки бо чунин кирдорҳо мубориза барад, таъсис карда шавад. Нақши муҳимро дар таъсис са батанзимдории ҳукукни прокуратура фармонӣ Пётри 1 аз 27 январи соли 1722 "Дар бораи мансаби Генерал-прокурор" бозида, ўро Император чунин ифода намуда буд: "ин рутбае, ки маътиқсан намудам ба мисли ҷашоними мавағамкори корҳои давлатӣ мебошад".

Аз ин воёөти таърихии давлати бомо дўст, ба асли ҳоли имрӯза мон баргардем, пай бурдан мумкин аст, ки сабабу омилҳои муносибати хоса ба мақомоти прокуратура чунинанд:

- якум, Прокурори генерали ЧТ аз тарафи Президенти ЧТ бо ризояти Мачлиси милллии Мачлиси Олии ЧТ баш вазифа таъни шуда, дар фаъолияти худо дар нахи онҳо масъул буда, дар бораи вазъи риояи дақиқӣ ва ироҳи яхеландон қонунҳо дар қаламрави Тоҷикистон таҳо ба ўва Мачлиси миллӣ ҳисоботдидон, ҳанда мебошад. Чунин муносибати нафаридон корӣ, маъмурло интизомии Прокурори генерали бо Сардори давлат ба мақоми он бетаъсир набуда, дар ҳолатҳо зарурӣ ниҳоят чиддӣ зоҳир мешавад;

- дувум, вазъи қонуният дар чодаи таъмини амнияти иқтиносиди давлат вазъи мубориза бар зидди кирдоҳро коррупсияни, истифодали самараబахшу максадноки маблағҳои бечетӣ, сатҳи тафтшиши парвандашои ҷинояти босиш нигаронин Сардори давлат гардида, ўчинин таъқид намуд: "маблағҳои давлативу сармоягузориҳо, аз ҷумла дар амалисозии поиҳаҳои муҳими мамлакат ва корҳои соҳимони бунёдкорӣ бояд зерин назорати қатъӣ қарор дода шаванд ва дар ин саамт бояд ҷунин шароите ба вуҷуд овард, ки сӯйистифода аз мансабкоррупсия ва тасарруфи молу амволи тадриҷан ба нестӣ расонида шавад";

- сеюм, таъвиноти назоратии прокуратуро Конститутияни давлати Ҷонибии

Гураро Конститусиин давлат пешойнин намудааст;

- чорум, вазифаи таъмин намудани волоziти қонун, таъхими қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ маҳз ба зимнии мақомати прокуратура гузашта шудааст;

- панчум, ин мақомот дар асоси прин-

(Давом дорад)

Категория субъективное право в юриспруденции имеет важное значение. Субъективное право, выступая в качестве самостоятельного образования, оно в то же время тесно связано со смежными правовыми явлениями, к которым относятся: объективное право, юридическая обязанность, юридические факты и правоспособность.

Право - в целом весьма сложное и многогранное явление. От правильного понимания права зависят и правопорядок в обществе, и уровень правовой культуры населения, и повседневное отношение людей к государству, предписаниям, которые от него исходят.

Существует право объективное и субъективное. Субъективное право опирается на право объективное, сообщовано с ним.

Объективное право существует как явление, практически не зависящее от воли конкретного субъекта. Объективное право - регулятор общественных отношений, оно формируется постепенно. Именно объективное право признает за субъектом определенные юридические возможности, составляющие содержание его субъективного права, и обеспечивает их своей охраной. Кроме того, объективное право устанавливает ограничения тех или иных юридических возможностей лица с тем, чтобы гарантировать соблюдение прав и интересов других лиц и общества в целом.

Люди в своей жизни вступают в многочисленные отношения, чтобы удовлетворить разнообразные потребности - в товарах, услугах, в создании семьи, в трудовой деятельности и т.п. В соответствии с этим со временем формируются нормы, устоявшиеся правила поведения, которые становятся нормами права. Поэтому к такому понятию права применяют термин "объективное".

Субъективное право представляет собой притязания субъекта на возможное поведение, это право принадлежит отдельному субъекту, его использование зависит от его воли, именно поэтому оно называется субъективным. Право в субъективном смысле - это право на что-то, на какие-либо действия. При этом субъективное право закрепляется в тех самых нормах, совокупность которых образует право объективное.

Следовательно, помимо правовой нормы для возникновения субъективного права требуется также наличие определенного юридического факта или совокупности фактов (юридического состава). Например, для возникновения

субъективного права граждан для получения пенсии необходимо нескольких юридических фактов.

Вместе с тем существование у лица субъективного права невозможно при отсутствии у него правоспособности. Правоспособность как субъективное право нельзя смешивать с конкретными субъективными правами, возникшими в результате ее реализации. Быть правоспособным еще не означает фактически, реально иметь конкретные права и обязанности, которые предусмотрены или допускаются законом. За каждым гражданином закон признает способ-

торое состоит из юридических возможностей, предоставленных субъекту. Юридические возможности как составные части содержания субъективного гражданского права называются правомочиями. При весьма большом разнообразии содержания субъективных гражданских прав можно обнаружить, что оно является результатом разновариантных комбинаций трех правомочий:

1) правомочия на собственные действия, означающего возможность самостоятельного совершения субъектом фактических и юридически значимых действий;

некоторые имущественные права, а именно: право собственности и другие права на вещи (вещные права), а также личные неимущественные права (например, авторские и изобретательские права, неразрывно связанные с личностью автора и изобретателя).

Абсолютные гражданские права защищаются против всякого нарушителя, что свидетельствует об особом характере их защиты. Это обстоятельство послужило причиной классификации субъективных гражданских прав на вещные и обязательственные, ибо первоначально говорили о различии *actio in rem*

ПОНЯТИЕ И СОДЕРЖАНИЕ СУБЪЕКТИВНОГО ГРАЖДАНСКОГО ПРАВА

ность иметь множество имущественных и личных неимущественных прав, но конкретный гражданин никогда не может иметь весь их "набор", он имеет лишь часть этих прав. Так, каждый может иметь право авторства на произведение, но далеко не все его имеют. Приобретение конкретных субъективных прав и обладание ими означает реализацию правоспособности. При этом объем субъективных прав зависит от того, как работает и сколько зарабатывает гражданин.

Субъективное гражданское право - сложное юридическое образование, имеющее собственное содержание, ко-

2) правомочия требования, представляющие собой возможность требовать от обязанного субъекта исполнения возложенных на него обязанностей;

3) правомочия на защиту, выступающую в качестве возможности использования или требования использования государственно-принудительных мер в случаях нарушения субъективного права.

По обязанному субъекту субъективные права делятся на абсолютные и относительные.

К абсолютным субъективным гражданским правам традиционно относят

(вещных исков) и *actio in persona* (личных исков). Римские юристы упоминают именно различные иски, само же разделение прав на вещные и обязательственные было выработано позднее.

Действительно, правомочия, входящие в состав абсолютного субъективного права, по своему материальному содержанию отличны от правомочий, составляющих относительное субъективное право.

В правоотношениях активного типа, элементом которых является относительное субъективное право, напротив, на первый план выступает правомочие требования. Поэтому в содержании относительного субъективного гражданского права выделяют подчас лишь одно это правомочие.

С учетом сказанного субъективное гражданское право можно определить как предоставленную лицу в целях удовлетворения его законного интереса меру возможного поведения, которая заключается в возможности совершения определенных действий самим управомоченным и в возможности управомоченного требовать определенного поведения от обязанного лица или лиц.

**Бобохонов Хамза
Зиёрратшоевич**
ассистент кафедры
гражданского права

ПРАВА ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ

На современном этапе развития общества обозначились реальная тенденция ухудшения здоровья детей и подростков, увеличилось число детей с ограниченными возможностями. Отмеченная тенденция социально обусловлена и зависит от таких факторов, как состояние окружающей среды, экономическое положение в обществе, наследственность и здоровье родителей условия жизни и воспитание в семье, в образовательных учреждениях

или в рамках, считающихся нормальными для человека данного возраста.

По мнению Т.В Егоровой дети с ограниченными возможностями - это, дети, состояние здоровья которых препятствует

основанию образовательных программ специальных условий обучения и воспитания. Егорова Т. В также даёт свою классификацию детей с ограниченными возможностями.

Также ряд других учёных

как: М. Варюк, Т. Н. Власова, Г. Н. Коберник, В. Н. Синев, В. В. Лебединский и др. дают классификацию по тому каким нарушение и в какой области они имеют нарушение. Дети с ограниченными возможностями имеются в виде дети - инвалиды. Ряд международных документов в области прав человека, а также посвящены именно детям инвалидам (детям ОГВ). Важным документом считается Конвенция о правах инвалидов, принятая Генеральной Ассамблей ООН в декабре 2006 года.

Этот документ является международным документом направленным на защиту прав детей инвалидов. Конвенция содержит 50 статей направленной на защиту прав инвалидов, ликвидацию и дискриминацию по отношению к ним, обеспечение

их прав на работу, здравоохранение, образование и полное участие в жизни общества, доступа правосудию, личной неприкосновенности, свободы от эксплуатации и злоупотреблений, свободы передвижение, индивидуальной мобильности и др. В данном акте предусматривается, что дети инвалиды должны вести полноценную и достойную жизнь.

Права ребёнка признается Министерством труда, семейным Кодексом, а также законом "О социальной защите инвалидов" и другими законами.

Международный день инвалидов во всём мире отмечается 3 декабря.

Зокирова ФИРУЗА
студентка 2-го курса
юридического факультета ТНУ

Бо тавсияи Комиссияи марказии интихобот ва ръйспурси ЧТ аъзои КМИР ЧТ Раҷабов М.Н. ва коршиноси КМИР ЧТ Маҳмудов И.Т. ҷиҳати иштирок ва назорат ба ҷараёни корҳои омодагӣ ва баргузории интихоботи Президенти Ҷумҳурии Узбекистон (ЧУ) ба ҳайси нозирони байнамилалӣ дар ҳайати миссияи нозирони ИДМ рӯзҳои 26-31 марта соли ҷорӣ ба ЧУ сафари корӣ анҷом доданд. Гурӯҳи нозирони байнамилалии Тоҷикистонро ёрдамчии Президенти ЧТ оид ба масъалаҳои ҳуқуқӣ Давлатов Ҷ.М. роҳбарӣ мекард. Дар доираи сафари корӣ имкон фароҳам оварда шуд, ки рафти корҳои омодагӣ ва бевосита ҷараёни баргузории интихобот дар байзас аз вилоятҳои он аз ҷониби музоҳида ҳуқуқӣ мушоҳида қарор дода шавад.

Мувофиқи маълумотҳои пешниҳоднамудаи Комиссияи марказии интихоботии ЧУ маълум гардид, ки дар қаламрави ин қишвар барои ташкил ва баргузории интихобот дар маҷмуъ 14 ҳавзаи интихоботӣ ташкил карда шудаанд. Аз шумораи ин ҳавзаҳо 12 ҳавза ба вилоятҳо, 1 ҳавза ба шаҳри Тошканд ва 1 ҳавза ба Ҷумҳурии Қарақалпоқистон рост меоянд. Барои ташкил ва баргузории интихоботи Президент дар миқёси мамлакат 9060 участкаҳои интихоботӣ ташкил карда шудаанд, ки аз ин 44 участка ба ҳориҷи қишвар рост меоянд. Шумораи умумии интихобкунандагон бист милиону ҳафтсад ҳазорро ташкил медод. Тибқи иттилои Комиссияи марказии интихоботи ЧУ барои амалӣ кардани фаъолияти участкаҳои интихоботӣ 90 ҳазор нафар ҷалбкарда шуда буд, ки 80%-и онҳо шахсони таҷрибадор буданд. Аз ҷониби Комиссияи марказии интихоботи ЧУ намоянданд ҷарҳи ҳизби сиёсӣ расман ба қайд гирифта шуда буданд. Тибқи қонунгузории ин давлат шахсони алоҳидо ба тарики худешшарбӣ ҳуқуқи пешниҳод карданни номзадии худро надоранд. Танҳо ба ҳизбҳои сиёсӣ ҳуқуқӣ дода шудааст, ки намояндагони худро (ҳамзамон ҳизбҳои сиёсӣ метавонанд шахсонеро низ пешниҳод намоянд, ки аъзои ҳизб нестанд) расман байдъ аз баргузории ачуманҳои ҳизб ҳамчун номзад ба мансаби Президенти ЧУ пешниҳод намоянд. Дар ин боҷатарии қонунгузории интихоботии ЧТ барьало эҳсос мегардад, ки мувофиқи он на танҳо ҳизбҳои сиёсӣ, балки субъектони зинёде ҳуқуқи пешниҳод карданни номзадҳоро ба мансаби Президент доранд.

**Раҷабов М.Н.
мудири кафедраи ҳуқуқи
байнамилалӣ**

диҳад. Вале ҳизбҳои сиёсӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, соҳибкорон, муассисаҳо, ташкилотҳо ва шаҳрвандони ЧУ ҳуқуқ доранд ба раванди интихобот маблагузорӣ намоянд, ба шарте ки ин воситаҳои молияӣ ба Комиссияи марказии интихобот пешниҳод шавад ва он дар ҷараёни интихобот аз тарафи гуруҳҳои ташвиқотӣ истифода мегардад. Мувофиқи қонунгузории ЧУ тарғибот танҳо дар рӯзи интихоботӣ манъ аст.

Фаъолияти мо нозирони ИДМ рӯзи 27 марта соли 2015 аз

**Маҳмудов И.Т.
мудири кафедраи ҳуқуқи
судӣ ва назорати прокурорӣ**

НАЗАРЕ БА ИНТИХОБОТИ ПРЕЗИДЕНТИ ҶУМҲУРИИ УЗБЕКИСТОН

Дар интихоботи Узбекистон ҳизбҳои зерин иштирок намуданд:

1. Ҳизби халқӣ-демократии Узбекистон (номзад аз ин ҳизб Кетмонов Ҳотамҷон Абдураҳмоновиҷ);

2. Ҳизби демократии Узбекистон "Миллий тикиниш" (номзад аз ин ҳизб Сайдов Ақмал Холматовиҷ);

3. Ҳизби либералӣ-демократии Ҷумҳурии Узбекистон (номзад аз ин ҳизб Кетмонов Ислом Абдуғаниевиҷ);

4. Ҳизби сотсиал-демократии Узбекистон "Адолат" (номзад аз ин ҳизб Умаров Наримон Масидовиҷ).

Раванди интихобот дар маҷмуъ беш аз 300 нозирони байнамилалӣ аз созмонҳои гуногуни байнамилалӣ, аз қабилиҳои Созмони ҳамкории Шанҳай, Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, Дафтари ниҳодҳои демократӣ ва ҳуқуқи инсони САҲА, Созмони ҳамкории Исломӣ ва аз як қатор қишварҳо мушоҳида назорат мекарданд.

Қонунгузории ЧУ маблагузории интихоботи Президенти Узбекистонро аз ҳисоби буҷети давлат иҷозат ме-

Ҳавзаи интихоботи Бухоро №3 оғоз гардид. Мо имкон пайдо намудем, ки бо тамоми ҳуҷҷатҳои интихоботии Комиссияи ҳавзавии интихоботи Бухоро №3 дар ҳайати хеш 500 комиссияи участкови интихоботро муттаҳид менамуд. Төъзоди интихоботкунандагони ин ҳавза 1млн. 229 ҳазору 45 нафарро ташкил медод. Ба кори комиссияи участковӣ 5015 нафар ҷалб шуда буданд, ки аз он 43%-ро занҳо ташкил медод. Инчунин 85%-и аъзоённи комиссияро шахсони таҷрибадор ва собиқадор ташкил медоданд. То баргузории интихобот дар ҳудуди ҳавзаси интихоботи Бухоро №3 дар маҷмуъ 52 семинари омӯзиши, 7 брефинг, 6 ҷаласа гузарондиша шудааст. То интихобот дар ҳавзаси интихоботи Бухоро №3 - 1 млн., 235 ҳазору 190 дона библиотеки интихоботӣ ба комиссияи участковии интихоботӣ тақсим карда шуд ва дар комиссияи участковии интихоботӣ, ҳонаи модар ва қӯдак, ҳонаи тиббӣ, гӯшаш санадҳои меъёри-ҳуқуқӣ ва адабиёти ҳуқуқӣ ташкил шуда буданд. Ин комиссияи интихоботӣ дар мактаби миёнаи №21-и шаҳри Самарқанд ҷойгир буд, ки солҳои 1950-1955 Ислом Каримов дар он ташкил карда будааст, №10 (3357 нафар интихобкунанда, ки то соати 11.30 - 1809, яъне 58,2% овоз доданд, 12 нафар бори аввал, 16 нафар беморон ва пиронсолон, 2

нафар пешакӣ овоз доданд. Ба рақамҳо аҳамият дех, хонандай азиз. Агар дар интихоботи Президенти ЧТ аз соати 8.00 то 10 интихобот баргузоршуда ҳисоб ёфта бошад, дар ЧУ чунин мушоҳида нашуд.

Натиҷаи мушоҳида низон дод, ки овоздигӣ бо назардошти қонунгузории миллии Узбекистон, ки бо санаҷдоҳои байнамилалӣ асос ёфтаанд, сурат гирифт. Дар маҷмӯъ интихобот бо услуҳои демократӣ, шаффоф ва озод сурат гирифт. Рӯзи 30 марта соли ҷорӣ соати 16.00 натиҷаи пешакии овоздигӣ аз ҷониби Комиссияи марказии интихоботи ЧУ эълон карда шуд, ки мо дар кори ин ҷаласа иштирок дوشтем. Тибқи эълони Комиссияи марказии интихоботи ЧУ дар интихобот 18 миллиону 942 ҳазор шаҳрванд иштирокар кард, ки 91,8% интихобкунандагонро ташкил менамуд. Тибқи қонунгузории ЧУ (моддаи 35) интихоботи Президенти ЧУ ҳамон вақт баргузоршуда эътироф карда мешавад, ки аз төъодди умумии рӯйхати интихобкунандагон на камтар аз 33%-и интихобкунандагон дар интихобот ширкат варзанд. Аз ҷумла 17 миллиону 120 ҳазор, яъне 90, 39% ба ҷонибории Ислом Каримов, 582 ҳазору 688 нафар, яъне 3,08% ба ҷонибории Сайдов Ақмал, 552 ҳазору 309 нафар, яъне 2,92% ба ҷонибории Кетмонов Хотамҷон ва 2,05% ба ҷонибории Наримон Умаров овоз доданд.

Қонунгузории интихоботи ЧУ иҷозат медод, ки дар участкаҳои интихоботӣ аз ҳар як ҳизби сиёсӣ як нафарӣ ба ҳайси нозирни миллӣ раванди интихоботро назорат ва мушоҳида намоянд.

Ҷараёни ташкил ва баргузории интихоботи Президенти ЧУ-ро комиссияҳои интихоботии зерин амал менамуданд:

- 1) Комиссияи марказии интихоботии ЧУ;
- 2) Комиссияи ҳавзавии интихоботӣ оид ба интихоботи Президенти ЧУ;
- 3) Комиссияи участковии интихоботӣ оид ба интихоботи Президенти ЧУ.

Дар тамоми участкаҳои интихоботӣ ҳонаи модар ва қӯдак, ҳонаи тиббӣ, гӯшаш санадҳои меъёри-ҳуқуқӣ ва адабиёти ҳуқуқӣ ташкил шуда буд. Ҳонаи тиббӣ ҷойгир буд, ки солҳои 1950-1955 Ислом Каримов дар он ташкил карда будааст, №10 (3357 нафар интихобкунанда, ки то соати 11.30 - 1809, яъне 58,2% овоз доданд, 12 нафар бори аввал, 16 нафар беморон ва пиронсолон, 2

ЛОИХА

Мо, донишчўёни факултати хуқуқшиносии ДМТ дастгириҳо пайвастаи Хукумати ҶТ нисбати ҷавонон, Раёсати ДМТ, садорати факултат ва ғамхориҳо пайвастаи ҳайати омӯзгорону устодонамонро нисбати донишчўён эҳсос намуда, бо ташаббуси худ Маромномаи до-нишчўиро қабул менамом.

Ҳадаф аз қабули Маромномаи донишчўй бо мақсади беҳтар намудани сатҳу сифати таълимум тарбия дар факултати хуқуқшиносии ДМТ, эҳтиром ва иҷрои талаботи қонунҳои чумхурӣ, риояи талаботҳои низомномаҳои доҳилӣ-донишгоҳи, му-каммал намудани сатҳи дониши худ, ганӣ гардидани тафаккуру маънавиёти хеш, арҷузорӣ ба меҳнати омӯзгор, муаллим, устод ба ба ҷо овардани эҳтироми хоса нисбати онҳо ҷун фарди роҳнома, соҳиб-мақоми ҷомеа ва волидайнин дуюм, пешгирии ҳама намуди ҳуқуқвай-ронкуниҳо аз тарафи донишчўён ва муарриғӣ намудани факултати хуқуқшиносӣ ҷун боргоҳи илим ва мактаби олии парваришидҳондаи хуқуқшиносони варзидаи мамлакат таҳсил ва қабул мегардад.

Марому ниятҳои зикршударо ба роҳбарӣ гирифта, маътулияти до-нишчўиро амиқан дарк карда, ҳар яки мо пеши худ мақсад мегузорем:

- Ба қадри Ватани азиз - ҶТ ҷун давлати соҳибхитиёру ҳуқуқбунёди худ расида, барои ҳифзу ҳимояи ҳамаҷонибаи он тамоми неру, до-нишу малака ва ҳатто ҷони ҷавонана-монро дарег намедорем.

- Конститутсияи ҶТ-ро ҳамчун санади олии ҳуқуқӣ эътироф намуда, риоя ва иҷрои мөъёрҳои онро ҷун шаҳрванди комилхуқӣ ва ғам-хори миллиат ба сомон мерасонем.

- Ҳисси худдииносӣ, ватандустӣ, ҳудогоҳӣ, арҷузорӣ ба арзишҳои миллиӣ ва зирракии сиёсиро аз даст надода, ҳамчун донишчӯи факултати хуқуқшиносӣ дар наазди Ватану виҷдон баҳри ҷорӣ намудани тар-тиботи ҳуқуқӣ, интизоми хуб ва ра-ванди мустадили таълим дар ҳудуди ДМТ (факултати хуқуқшиносӣ) ҳудро масъул мебонем.

- Таҳсилот дар факултати хуқуқшиносиро мояи ифтиҳор дони-ста, барои қадрҳои болаёқати киш-вар дар соҳаи ҳуқуқшиносӣ шудан, бо дастгириҳо устодон пайваста-чаҳду талош менамоем.

- Барои дар амал татбиқ намудани Барномаи рушди факултати хуқуқшиносӣ сайдӣ намуда, онро ҳамчун дастурмали ҳаррӯзаи худ қарор медиҳем.

- Дастириҳои ҳамешагии Раёса-ти Донишгоҳ, факултати хуқуқши-носӣ ва заҳматҳои омӯзгоронро эҳсос карда, нисбати тамоми ҳайа-ти устодон, масъулони соҳа, ҳам-сабақон ва дигар донишчўён эҳти-роми хоса ба ҷо оварда, муносибати меҳруbonona, дӯстона ва баро-дorona ба роҳ мемонем.

- Аҳлоқӣ донишчӯёни ҳудро ба са-тҳи баланд расонида, одоби мис-пандидай шарқиёнаро риоя намуда, рафтори нек, гуфтори нек, кир-дори неку пиндори некро ба роҳ-барӣ гирифта, барои пешгирии ҳама

МАРОМНОМАИ ДОНИШЧЎУ

Пешниҳод ба садорати факултети хуқуқшиносӣ

нисбати амалҳои гайриахлоӣ дар донишгоҳ ва факулта кӯшиш мена-моем.

- Баҳри муқаммал намудани до-ниши ҳуқуқи худ пайваста тадби-рҳо андешида, дар ҷараёни таълим ғаъволона ширкат намуда, доимо ба дарсҳо сари вақт ва бо тайёрӣ ҳозир мешавем.

- Тибқи тартибу интизоми до-хилӣ-донишгоҳӣ рафтор намуда, аз амалҳои нодуруст, ба монанди ис-тифода ва истеъмоли тамоку, ну-шохикӯи спирти, дигар маводи ма-дҳушикунанда ва гайра қотеона ҳуд-дорӣ мекунем.

- Дар корҳои ҷамъиятии дониш-гоҳ ва факулта дастаҷамъона иш-тирок мекунем ва барои ободу зебо гардонидани ҳудуди донишгоҳи саҳам мегузорем.

- Барои роҳ надодан ба амалҳои ҳуқуқшиносӣ коррупционидошта саҳ-мгузор мешавем.

- Ваъда медиҳем, ки барои дар амал роҳандозӣ намудани ҳадафу мароммҳои дар боло зиркӯshda тамо-ми ҷорҳоро андешида, кӯшиш ба ҳарҷ медиҳем, ки раванди таълими тарбия дар факултати хуқуқши-носӣ боз ҳам беҳтар хубтар ҳудро ба роҳ монда шавад.

- Дар сурати хилоғи ин Маром-нома амал намудан барои мӯчозот

аз ҷониби садорати факулта ва Ра-ёсати донишгоҳ тайёрем.

Парчамбардори давлат, муар-риғари миллиат, сазандагони Ва-тан, ободгари ҷомеа, ҳомии Артиш, посбони марз, эҳҷагари суннатҳои миллиӣ, идомадиҳондаи насл ва пешбарандай соҳаҳои муҳталифи ҷомеа ҷавонон буданду ҳастанду мемонанд. Ҳоло, ки мо ҷавоним им-конияти бештаре дорем, то бо фаро гирифтани имлии замон, сақал додани малака ва дар сатҳи баланд омӯхтани ихтиоси хеш фардои ду-раҳонидане барои худ, оила, ҷомеа ва давлатамон созем.

Аз ин рӯ, барои ояндаи босубот, тараққиёти комил, ноил шудан ба пешравиҳои назаррас, соҳтани ҷомеаи комили шаҳрвандӣ ва хосатан ояндаи дураҳони Ватани аз-замон бетаррафӣ зоҳир наменамоем.

Ҳамеша ба пеш қадам мезанем!
Тарзи қабули Маромномаи до-нишчӯу

Аз тарафи сардорони курс ва гурӯҳҳо бояд матни пурраи маром-нома ба донишчӯён қироат карда шавад, бандҳои он ғаҳмонидиа шуда, фикру тақлифҳои дигарон низ ба эътибор гирифта шуда, таф-тиру иловажои хуб бояд ворид карда шаванд.

Баъдан гурӯҳҳо дар алоҳидагӣ барои қабули он розигӣ медиҳанд. Дар сурати аксарияти розигӣ ва бо иҷозати Садорати факултет маром-нома қабул шуда дониста мешавад.

Дар сурати қабул шудани Маром-нома он ҳусусияти тавсиявӣ дорад.

Чораҳои ҳавасмандгардонӣ дар натиҷаи иҷрои маромнома

Барои хубтар намудани таъли-му тарбия донишчӯён бештар шудани ҷораҳои ҳавасмандгардонӣ нисбати муҳассилин, мусоидат мекунад. Ҷонки аз муносабати манғӣ дидা, муносабати мусбат ба табии-ти инсон таъсири хубтар мерасонад.

Аз ҷумла, ҳар як донишчӯё, ки барои тибқи маромнома амал намудан кӯшиш мекунад, бо розигии садорати факултет ҳамчун ҷораҳои ҳавасмандгардонӣ метавон гоиҳои гирифтани донишчӯро испоз мануд. Яъне, донишчӯёне, ки тӯли ҳафта ҳудро ғаъвол нишон медиҳанд, "нӯ"-ҳои рӯзҳои қаблии саҳҷон гирифташон ихтизор карда шаванд.

- Ба номи волидайн донишчӯу раҳматнамо ирсол намудан, озму-нҳои илмӣ, зеҳҳӣ дойир кардан дар байни гурӯҳҳо ва мукофотонидане голибин, соддатар намудани вар-иантҳои саволҳои тестиҳи имтиҳонӣ (рейтингӣ), дастгириҳои пайваста нисбати донишчӯёни ғаъволу пеш-саф ва ҳалли мушкилиҳои ҳурд дар ҷараёни таълим ба миён ома-даи донишчӯёро аз ҷумла дигар ҷораҳои ҳавасмандгардонӣ метавон ном бурд.

Умединдорем, ки таҳияи Маром-нома мазкур ва қабули он дар партави Барномаи рушди факултати хуқуқшиносӣ заминаи хубе барои боз ҳам беҳтар гардонидани сатҳи ҷомеаи таълиму тарбия фароҳам мегузорад.

Муаллифи матн:
Манучехр ҲАМИДОВ
дигар ташаббускорон:
донишчӯёни соли 3
гурӯҳҳои "Н.О.П."

Кӯдакон ва наврасон хазинай тиллои миллиат тоҷику давлати Тоҷикистон, курсанди хонадони ҳар як тоҷику тоҷикистонӣ, ифтихори ҳар як падар модарни тоҷик ҳастанд ва соҳибтарбияву соҳибили намудани онҳо масъулияти падару модар, муррабибу мударрис ва ниҳият чомеа мебошад. Пеш аз ҳама моро зарур аст, ки онҳоро дар рӯҳии мухаббату садоқат ба Ватан, инсондустиву нақӯкорӣ, худшиниси милли, эҳтиром ва риояи Конститутия ва қонунҷо тарбия намоям. Наврасон ояндаи давлату миллиати мо, гулгулушукуфию дураҳши Тоҷикистони азиз ҳастанд.

Аммо имрӯзҳо дар ҷомеаи мӯжӯдӣ кӯдакону наврасоне низ ҳастанд, ки бо сабабои ғуногун аз тарбияву таълим дур мондаанд даст ба корҳои ношоям ва ҳатто ҷиёнат мезанд. Онҳо бо ҷунин кирдорҳои худ на танҳо ном ва оиласи худ, балки ҷомеаи моро низ додгор месозанд. Ин бисёр нигаронунанда буда, монеаи рушди устувори ҷомеа мегардад.

Аз ин лиҳози ҳукумати ҷумҳурӣ дар симои Вазорати маориф ва илм, мақомоти ҳифзи ҳуқуқи тартибот баҳри пешгирии ҷунин раванд ва тарбияву ислоҳи наврасони душвортарбия камари ҳиммат бастааст. Аз ҷумла, мактабҳои махсус таъсис дода шудааст, ки дар онҳо кӯдакони душвортарбия дар як ҷо ҷамъ оварда шуда, бо реҷаи махсус ва низоми муайян ба тарбияву таълим фаро гирифта шудаанд.

Яке аз ҷунин муассисаҳои Мактаби махсуси ҷумҳурӣ мебошад. Ин мактаб дар шаҳри Душанбе воқеъ буда, дар он кӯдакону наврасони душвортарбия аз тамоми гӯшаву канори қишвар ба тарбияву таълим фаро гирифта шудаанд. Мактабро Вазорати маориф ва илм, Прокуратури генералии ҶТ бешосита назорат мекунанд.

Бо мақсади шиносоӣ ба раванди тарбияву таълими кӯдакону наврасони душвортарбия, бозидди шароити зисти онҳо, муйян намудани сабабои ба корҳои ношоям даст задани онҳо ба ин муассиса мөденишӯёни соли дуюми шӯбӯзӣ умумӣ, гӯрӯҳои "ГД Е" и ғақултати ҳуқуқшиносии ДМТ бо роҳбарӣ ба дастирии муаллими Аҳмадова Мушаррафа ташrif овардем. Қормандони муассиса моро ҳушқабӯз намуда, ба толори маҷлисиҳои мактаб роҳномайи намуданд. Наҳуст сӯҳбати мо бо роҳбари ин муассиса Бобоев Намоз оғоз гардид. Ин шаҳсияти хирадманд дар сӯҳбати ҳадисаҳои ҳуқуқшиносӣ ҷондӯши монанд, ки дар мактаб кӯдакону наврасони дар роҳи рост ва илмомӯзӣ ба камол расонанд, то дар оянда соҳиби маъ-

Кӯдакон ва наврасон - Ҳазинаи тиллои миллиат

лумот ва қасби писандидавашон гардида, барои Тоҷикистони зебонамзарон ҳизмат кунанд. Ҳамонҷун ӯ избор дошт, ки дар муассисаҳои таъсисати шароитҳо ба рои аз худ намудани дониш мӯҳайё карда шуда. Ғаъволияти ин мактаб назаррас буда, ҳаттунагонагон он дар муассисаҳои олии қишвар низ таҳсил менамоянд.

Сипас дар давоми танаффуси қалон мо шаҳсан бо ҳар як ҳонанда мустақилона сӯҳбат намудем. Ҳангоми аз наздик шинос шудан мо аз ҳолу аҳволи онҳо, шароити таълими тарбия ва зисти зиндагонӣ, сабабу омиљҳои даст задан ба корҳои ношоям пурсон шудем.

Ҳангоми ки мо ба майдончанӣ назди мактаб баромадем, дикъати моро писарбачае, ки бо ҳамса拜қи худ мочаро дошт, ҷалб намуд. Аз ин рӯ тасмим ги-

рифтем, ки аввал бо ӯ сӯҳбат аҷонҷӯз дихем. Сабаби ба муассиса мазкур омаданшро аз ӯ пурсон шудем ва ӯ дар ҷавоб ҷунин посӯҳ дод: "Мо дар оила 6 нафар будем. Модарам бо сабаби беморӣ аз дунё рафтанд. Падарам бошад, бинобар истифодаи маводи мухаддир дар зиндан аст. Бародaronam оила-доранд. Ман бошам ҳамроҳи рафиқонам дуздӣ мекардам. Қормандони милиитsia аз ин оғоҳ гашта, маро ба ин ҷо оварданд. Тӯли 1 солу б 6 moҳ дар ин мактаб таҳсил кардам. Баъдан маро ҷавоб доданд. Ба ҳона рафтам ва боз ба дуздӣ даст задам. Bo ҷӯраҳоян шабона аз мағозаҳо, ба маблагҳон 1000 то 2000 сомонӣ дуздӣ мекардем. Бори дуввум маро қормандони милиитsia дастгир намуда, ба ин ҷо оварданд...". Садои занѓӯлай мактаб баланд шуд ва танаффус

анҷом ёфт. Ҳамин тавр, ин писарбача нақшашро давом дода натавонист. Аз сӯҳбат бо ӯ мӯ ба ҳулосае омадем, ки шодҳои тарбияни фаҳмондади қамтар бошанд, ки ин нафрас бори дувум даст ба корҳои ношоям задааст.

Дар ин мактаб ҷунин толибмон зиёд буда, қиссаҳои ғамонгези эшон аз ҷадигар тафовут дорад.

Вақте ки бо давлатшо ном талабаи ин мактаб ҳамсӯҳат шудем, мо то андозае ба ҳаҷрони ин кӯдак ворид шуда тавонистем. Ҳангоми сӯҳбат ӯз аз ғузаштани андӯхгуни худ ба монанд қарди. Ба гуфти ӯ, онҳо дар оила бо падару модараш ахлона зиндагӣ мекарданд. Баъдан волидонаш тасмими ҳаридони хона намуда, аз бонк қарз мегираанд. Қарзи бонро то оҳир пардоҳта наметавонанд. Падараш ба Русия мераҷаду дар ҳамон ҷой мемонад ва дигар фикри барагаштан намекунад. Баъди ҷонде мефҳаманд, ки ӯ занҷи рус гирифтаст. Зиндагӣ душвортар мегардад. Фоизи маблагҳи бонрӯ мадараш супорида наметавонад. Ин нокомиҳои зиндагӣ ӯро маҷбӯр мекунанд, мактабро парагтоғба, ба ягон коре машгул шавад. Давлатшо ҷонде муддат дар микроавтобусҳо мусоифарӣ ба ҳамон маблагҳон кор мекунад. Сипас ба шуşturshӯи мояниҳо машғул мешавад. Ҳабарҳои коркадаашро ба ҳона оварда ба мадараш медиҳад. Ҳулоса дар кӯҷе, ки пул бошад, тасмоми кори мекунад. Ниҳоят аз тарафи қормандони милиитsia дастгир шуда, ба ҳамин мактаб фиристода мешавад. У қарид 6 moҳ аст, ки дар ин муассиса таълими тарбия гирифта истодааст. Модараш goҳ goҳ омада аз аҳволаш хабар мегираад.

Аз накли ин наврас ба ҳулоса омадан мумкин аст, ки яке аз омилҳои пайдоӣи кӯдакони душвортарбия ва ӯ даст задани ноболигон ба корҳои ношоям ин ноустувор будани оилаҳо мебошад. Оила, ки асоси ҷомеа аст, ноустувор бошад, пас фарзандони ин оила ҷо ғуна мешаванд?

Фарзандон душвортарбия шаванд, ҷомеа ҷо мешавад? Ба ҳамин хотир Қонуни ҶТ "Дар боран масъулияти падару модар дар таълими тарбияни фарзанд" қабул гардид, ки волидон тарбияву таълими фарзандонро дурӯст ба роҳ монанд, то онҳо хубу солеҳ ба воя расонанд.

Ин масъала ҷиддӣ аст, ҷунки солҳои оҳир дар ҷумҳурӣ саҳти вайроншавӣ оилаҳо зиёд шуда истодааст. Ин таъсири ҳудро ба тарбияни кӯдакони ҳоҳад гузашт. Тавре Сарвари давлат дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии ҶТ зикр намуданд, давлати солим аз ҷомеаи солим ба ҳулоса оилаҳо аз оиласи 2015-ро "Соли оила" эълон намуданд.

Ба ҷавононе, ки тасмими бүнёди оилаҳо доранд, гуфтианим, ки бигзор як ӯ ду фарзанд ба дунён оваред, аммо тамоми шаҳротро барои эшон мӯҳаммӣ созед ва дар таълими тарбияни эшон саҳлангорӣ нақунед. Ояндаи миллиату мильлату давлату маҳз онҳо яндаи рушди устувор нигоҳ доштани оилаҳо соли 2015-ро "Соли оила" эълон намуданд.

Дар рағти шиносоӣ бо ҳонандагони ин мактаб дарк намудем, ки сабабои асосии гаравидани ин кӯдакони ба корҳои ношоям ноустувории оилаҳо, дурӯст ба таълими тарбия фаро нағирифтани наврасон дар оилаҳу дар мактабҳо, баъзе аз сабабои иқтисодиву иҷтимоии оилаҳӣ мебошад.

Мактаби махсуси ҷумҳурӣ дар ҳақиқат дар баробари он ки низоми махсуси тарбияву таълими дорост, шароитҳои хубро барои таҳсилу донишандӯзӣ мӯҳаммӣ намудааст. Ғаъволияти муассиса мазкур дар асоси саҳнадҳои меъерио ҳуқуқӣ ба роҳ монда шудааст. Қормандони ба-ланҷиҳтисоси мактаб ӯшиши заҳмат даранд, то ин наврасонро бо роҳи рост, дар рӯйхӣ ватандӯстӣ ва ҳудшиниси милли ба камол расонанд.

**Донишҷони соли 2-уми
ғақултати ҳуқуқшиносӣ
гӯрӯҳои "ГД Е"**

**«Дар рағти шиносоӣ бо ҳонандагони ин мактаб дарк намудем,
ки сабабои асосии гаравидани ин кӯдакони ба корҳои ношоям
ноустувории оилаҳо, дурӯст ба таълими тарбия фаро
нағирифтани наврасон дар оилаҳу дар мактабҳо, баъзе аз
сабабои иқтисодиву иҷтимоии оилаҳӣ мебошад.»**

"Относись ко всем с добром и уважением, даже к тем, кто с тобой груб. Не потому, что они достойные люди, а потому, что ты - достойный человек"

(Конфуций)

Одним из ключевых понятий, характеризующих состояние общественной жизни, являются "ценности", под которыми принято понимать абстрактные идеи, воплощающие в себе ориентиры, идеалы и эталоны должностного поведения в том или ином конкретном обществе. В настоящее время к проблеме ценностей приковано пристальное внимание представителей научного и педагогического сообщества, органов государственной власти и местного самоуправления, институтов гражданского общества. Поводом для такого неподдельного ин-

тереса являются процессы девальвации ценностей в современном мире, рост отрицательного отношения к истории и культуре, пренебрежение традициями. Данные негативные тенденции не могут не вызывать озабоченности мировой общественности в целом, поскольку именно ценности в различные исторические периоды становились необходимым компонентом поддержания стабильности общества, началом взаимопонимания и сплочения людей перед лицом вызовов и угроз.

Безусловно, система ценностей в любом обществе не может быть статичной, однако есть такие непреложные, базовые, имманентно присущие всякому сообществу ценности, которые представляют собой важнейшую основу для консолидации. Без них невозможно нормальное существование людей. Примером такой ценности является морально-этическая категория "уважение".

Словари по этике определяют уважение как одно из важнейших требований нравственности, подразумевающее такое отношение к людям, в котором признается достоинство личности. Сложившееся в моральном сознании общества понятие "уважение" предполагает: 1) справедливость, равенство прав, 2) возможно более полное удовлетво-

рение интересов людей, 3) предоставление им свободы; 4) доверие к людям, внимательное отношение к их убеждениям, устремлениям, 5) чуткость, вежливость, деликатность, скромность. Традиционно для общества присущи различные формы уважения: к членам семьи, к людям старшего поколения, к Родине, к истории и обычаям, к символам государства, самоуважение и т.п. Безусловно, в повседневной жизни речь идет в первую очередь

ловека перед сообществом, но и понимание её смысла как формы взаимоотношения людей, основанной на признании достоинства другого человека как самоценной личности, с интересами которой необходимо считаться. Уважение в последнем указанном выше значении чрезвычайно востребовано в современном обществе.

Так, например, в Российской Федерации результаты социологических опросов последних лет, посвя-

"УВАЖЕНИЕ" КАК ОСНОВА КОНСОЛИДАЦИИ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

тереса являются процессы девальвации ценностей в современном мире, рост отрицательного отношения к истории и культуре, пренебрежение традициями. Данные негативные тенденции не могут не вызывать озабоченности мировой общественности в целом, поскольку именно ценности в различные исторические периоды становились необходимым компонентом поддержания стабильности общества, началом взаимопонимания и сплочения людей перед лицом вызовов и угроз.

Безусловно, система ценностей в любом обществе не может быть статичной, однако есть такие непреложные, базовые, имманентно присущие всякому сообществу ценности, которые представляют собой важнейшую основу для консолидации. Без них невозможно нормальное существование людей. Примером такой ценности является морально-этическая категория "уважение".

Словари по этике определяют уважение как одно из важнейших требований нравственности, подразумевающее такое отношение к людям, в котором признается достоинство личности. Сложившееся в моральном сознании общества понятие "уважение" предполагает: 1) справедливость, равенство прав, 2) возможно более полное удовлетво-

рение интересов людей, 3) предоставление им свободы; 4) доверие к людям, внимательное отношение к их убеждениям, устремлениям, 5) чуткость, вежливость, деликатность, скромность. Традиционно для общества присущи различные формы уважения: к членам семьи, к людям старшего поколения, к Родине, к истории и обычаям, к символам государства, самоуважение и т.п. Безусловно, в повседневной жизни речь идет в первую очередь

ловека перед сообществом, но и понимание её смысла как формы взаимоотношения людей, основанной на признании достоинства другого человека как самоценной личности, с интересами которой необходимо считаться. Уважение в последнем указанном выше значении чрезвычайно востребовано в современном обществе.

Так, например, в Российской Федерации результаты социологических опросов последних лет, посвя-

ПАВЛЕНКО Е.М.
Зав. кафедрой Международного права и прав человека Института менеджмента и права Московского государственного университета экономики, статистики и информатики (МЭСИ)

го аналитического отчета 73% респондентов считают, что за последние 15-20 лет ослабло уважение к старшим, 67% указывают на падение уважения к женщинам и т.п. Проявления повседневного неуважения людей друг к другу разнообразны, как отмечает Н.Н.Зарубина в работе "Взаимное уважение как фактор институционализации социальных отношений в современной России", от выброшенного в подъезд мусора, припаркованного на остановке общественного транспорта автомобиля, торговли просроченными продуктами до вырубки скверов. Все эти действия исходят из убеждения, что с интересами, чувствами, мнениями других людей можно не считаться, поскольку они не заслуживают внимания, затраты усилий и времени.

Явное пренебрежение уважением, крайние формы проявления неуважительного отношения к людям можно наблюдать как в обычной повседневной жизни и межличностных отношениях, так, к сожалению, и во взаимоотношениях личности с органами управления и должностными лицами. Недаром, уважение прав и свобод человека, человеческого достоинства является базовым конституционным и международным правовым принципом.

Дефицит взаимного уважения в повседневных взаимодействиях людей влияет на формирование институтов современного общества, на становление социальных связей и, в конечном счете, на консолидацию народа любой страны и стабильность в государстве. Поэтому сегодня особой задачей является формирование такой объединяющей ценности как уважение у современного подрастающего поколения. В этой связи чрезвычайно важны инициативы государства, поощряющие национальные планы и программы, направленные на образование в области прав человека, на укрепление семейных ценностей, на уважение к истории, традициям своей страны.

КОМИССИЯИ аттестационии давлатӣ

Дар факултети хуқуқшиносии Дошишгоҳи миллии Тоҷикистон имтиҳонҳои давлатии курсҳои 5-ум идома дорад. Айни замон дар факултет чор комиссияи аттестационии давлатӣ: ду комиссия дар шӯбай рӯзона, як комиссия дар шӯбай гоибонаи маълумоти якум ва як комиссия дар шӯбай гоибонаи маълумоти дуюм фаъолият карда истодаанд.

То имрӯз раисон ва аъзои комиссияҳои аттестационии давлатӣ сатҳи дониш ва саводнокии ҳатмкунандагону дастпарварони факултетро қаноатбахш арзёбӣ намуда, изҳори хушнудӣ карданд.

Аз ин рӯ, аз ҳамаи ҳатмкунандагон ҳоҳиш карда мешавад, ки аз рӯи маъсулият амал намуда, ба имтиҳон бо омодагии ҷиддӣ ҳозир шаванд. Чи хеле ки мегӯянд: «Хонед, хонед, боз хонед!»

Содиқ ҚАШРҮДӢ,
дастпарвари факултаи хуқуқшиносӣ

ИШҚИ СОДИҚ

Шому шабро орази моҳат мунаvvvar мекунад. Қоматат сарву санавбарро мусаххар мекунад. Ишқи ту офоти даврон аст, эй нозукбадан, Қомати моро чу гесуят мудаввар мекунад. Гамзаи ҷашмони чун бодомат, эй сарви саҳӣ, Шӯри маҳшар аз барои ошиқон сар мекунад. Абрӯи монанди тегу новаки мижгони ту, Бар тану бар ҷони ошиқ кори наштар мекунад. Чун гизолон рафтани чун мавҷ дарпешиданат, Маҳви дилу дидаҳои аҳли манзар мекунад. Дар қаду қомат ту яктоиву дар рух беназир, Кист кӯ чоно туро ҷандин мусаввар мекунад. З-оби Ҳайвон мекунад нӯшу ҳамемонад ҷавон, Гар шабе Содик туро, эй бону дар мекунад.

ИШҚИ ДИЛРАБО

Дидаю дил бубарад он чи мунаққаш бошад. Ҳамчу оина хушу тозаю бегаш бошад. Ошиқонро набувад ҷора зи дидори хубон, Чи тавон дил надиҳӣ ёр париваш бошад. Ахтару меҳру маҳ андар назари мост азиз, Пеши ушшоқ буте гар хубу дилкаш бошад. Он чи хуб асту латифу хушу озода ба даҳр, Нест боке зи паяш ҷангӯ кашоқаш бошад. Мачнун ар панди падар гӯш накард, нест гуноҳ, Чора натвон намуд дил чу балоқаш бошад. Ҳоҷа мањам макун аз дидани дидори хубон, Чи тавон кард дил ар моили маҳваш бошад. Бе гумон, бозу зӯру кафи зар ром кунад, Содико, маъшуқа гар тавсанӣ саркаш бошад.

Нельматулов У.Э.
ассистент кафедры судебного
права и прокурорского надзора

Нотариат по праву считается одной из наиболее старых юридических профессий. И хотя в виде современного правового института он сформировался относительно недавно, прообразы нотариата находим в укладе наиболее развитых обществ в Древнем мире. В колыбели цивилизации сформировался первый признак профессии нотариуса, который сохранил свое содержание в самом общем представлении о профессии нотариуса до наших дней: это должностное лицо, которое удостоверяет сделки, свидетельствует о фактических и составляет документы.

Так, в Древнем Вавилоне для закрепления приобретенных прав на имущество - до появления практики составлять документ о сделке - привлекались свидетели, которые запоминали содержание сделки, и при необходимости, могли свидетельствовать о факте ее совершения, сторонах сделки и ее условиях. Заключение сделок в письменной форме привело к появлению профессионального сословия - писцов, имевших необходимые знания о схеме документа, формулировках, требованиях к оформлению. Похожие правила существовали и в других древних государствах. В Римской империи появилось одно из первых профессиональных имен нотариусов - табеллионы, которые оказывали услуги по документированию сделок на профессиональной основе. Их

деятельность заключалась в составлении юридических актов и судебных бумаг, и осуществлялась под контролем государства.

В историческом ракурсе обращают на себя внимание две основные характеристики нотариата.

Первая - это высокий уровень требований к личным и деловым каче-

ствам, которые нашли свое воплощение в выдвигаемых требованиях к кандидату на должность, а также в кодексах профессиональной этики. Во все времена на подобной должности общество хотели видеть порядочного, честного, и компетентного человека.

Вторая - руководство или подчиненность нотариуса; в разное время нотариальная функция признания удостоверения обязательств и прав сторон сделки переходила от частных лиц (например, богатых сословий, имевших своего "писца") к государственной, муниципальной или церковной власти. Под чьей бы юрисдикцией не находился нотариус, сущность его основной деятельности не изменилась - она состояла в удостоверении бесспорных имущественных права в соответствии с гражданским законом. Благодаря этому соблюдаются права наследников, доверенность имеет обязательное признание, удостоверяется законность сделок и пр. Поэтому справедлив афоризм: "В каждой нотариальной сделке незримо присутствует еще одна сторона - общественное благо".

Ценным результатом социальных трансформаций стало появление свободного нотариата. Согласно этой организационно-правовой форме полномочия нотариуса гарантируются государством, но вместе с тем, он сохраняет полную независимость в вопросах финансирования своей деятельности. В этом отношении долгосрочный опыт профессиональной деятельности является во многом показательным - это означает, что доброе имя (репутация) нотариуса вызывает доверие у многих людей. Свободный нотариат получил широкое распространение в современном мире - сегодня этот институт дей-

ствует в большинстве стран континентального права.

В бывшем СССР, а потом в некоторых странах СНГ действовал только государственный нотариат. Но даже здесь, согласно букве Закона, сохраняется основной принцип свободного нотариата: нотариус подчинен государству лишь в том, что касается органи-

страстность во всех сделках - для того, чтобы каждый обратившийся мог рассчитывать на исчерпывающую консультацию о правовых последствиях планируемой сделки.

На наш взгляд, нотариат, без преувеличения можно назвать достоянием мировой культуры. В пользу этого утверждения то, что он развивался и

Сущность и значение института нотариата

зации нотариального обслуживания, а в своей профессиональной деятельности - сохраняет независимость, и руководствуется только нормами действующего законодательства.

С другой стороны, "независимость" нотариуса не означает неконтролируемости его деятельности. Он не может удостоверить сделку или выдать свидетельство о праве на наследство, руководствуясь субъективными соображениями. Каждое нотариальное действие совершается в строгом соответствии с Инструкцией о совершении нотариальных действий, в которой предусмотрены обязательные и последовательные юридические процедуры. Следуя Инструкции, нотариус проверяет обоснованность заявлений сторон сделки по поводу ее совершения, убеждается в том, что ее заключение не нарушит прав третьих лиц. Кроме того, законность любого нотариального действия может быть обжалована в судебном порядке. Поэтому нормативно-правовой

аспект является ведущим моментом в отношениях нотариата и государства.

Невозможно переоценить значение нотариата для развития коммерческой деятельности физических и юридических лиц. Все сделки, касающиеся недвижимого имущества обязательны для нотариального удостоверения, но всегда, когда речь идет о движимых активах и о значительной сумме, стороны прибегают к нотариусу для того, чтобы гарантировать свои права. Благодаря материальной независимости нотариус сохраняет беспри-

сохранял свои особенности, тогда как появлялись и рушились древние государства, менялись политические режимы, совершенствовались национальные правовые традиции. Как институт "укрепления" прав нотариат, прошел путь от первичных форм фиксации фактов к современным формам обеспечения гражданского оборота, формам защиты гражданских прав и интересов физических и юридических лиц, которые соответствуют технополитическому, экономическому и общественно-политическому уровню развития общественных отношений. В целом, многовековое применение института нотариата во всех проявлениях - достаточное подтверждение значения и необходимости дальнейшего его функционирования и совершенствования в соответствии с социальным запросом.

МАШЬАЛИ СУЛХ

Аё, эй машъали сулху амонй,
Аё, эй мазҳари илму маонй.
Сафою дўстиро пуштибонй,
Барои халқи мо ҷовид бимонй.
Зи Ҷамшеду Фаридун ёдгорӣ,
Зи Рустам дар ҷаҳон монда нишонй.
Фурӯғи офтоби субҳоҳӣ,
Маҳе дар осмони бекаронй.
Сипосу оғариро бар ту гӯем,
Ки мулки тоҷиконро Қаҳрамонӣ!

Насрulloев
Хайриddин
донишҷӯи соли
1 (МБХ)

Дар факультети хукуқшиносӣ бо ташаббуси устодон дар ҳаҷҷи чашн ва идиҳо миллӣ дарси кӯшод гузаронида мешавад. Чунин як иқдоми хуб аз ҷониби муаллимаи забони англисӣ Назарова З.А. низ вайаста анонҷ мебӣад. Дарсҳои кӯшоди фанини забони англисӣ ба тарҳои гуногун, пешниҳоди саҳнҳаҳо бо забони англисӣ ҷиҳати баланд бардоштани сифати дониши донишшӯён ва беҳтар гардонидани савияни зехнин онҳо баргузор мегарданд. Гузаронидани гуна дарсҳои кӯшод, маҳсусан ба парои муаллимаи кафедраи забонҳои ҳориҷии факултети хукуқшиносӣ дотсент Назарова З.А. анъана гашташт. Файр аз дарсҳои кӯшоди таълимӣ, инчунин дарсҳо во-баста ба ҷашинон миллӣ, ҳамчун дар мисоли ҷашини Наврузи байналмилалӣ, бо забони англисӣ бо як успубиба буд ҳуд месхӯгаранд. То ин қадоми донишшӯён дар қатори инишиоф доддан нутқи шифоҳии ҳуд, инчунин аз мероси миллии ҳуд тасаввурот ва таасирот пайдо намоянд, ба онро ба ҷаҳониён бо забони байналмилалӣ муаррифӣ қунанд. Онҳо аз мероси фанини миллӣ тоҷик барӯйхор дӯшанд, зеро меҳмонони ҳориҷӣ айни замон ба қишивари мо барои шиносоӣ пайдо намудон ба фарҳанги таамдун аз анъана қадоми мо ташриф меоранд. Бинобар ин, донистани забонҳои ҳориҷӣ, маҳсусан забони англисӣ, ки дар байни забонҳои дунё ҷои намоёнро ишғол мекунад, ба ҳар ҷаҷон аз ҷумла до-нишшӯёни мактабҳои олий шарт ва зарурӣ аст. Зеро дар урғият мегӯянд: Забон донӣ - Ҳаҷҷон донӣ.

Бо сарварии музалимай чавону пурмажсул, дотсенти кафедраи забонҳои хориҷӣ Назарова З.А бо донишҷӯёни курси якуми ихтисоси экспертизами судии факултети ҳуқуқшиносӣ, дарси кушод гузаронида шуд. Мавзӯй дарс ба Соли сипла ва ҷаши милли тоҷикон - Наврӯзи оламафрӯз бахшида шуда буд. Дар синхрона фазои идона ҳукмифармо буд. Дар деворҳо ва таҳтаи синфи маводи аёни ба расмҳои деворӣ оид ба ғозии مليб, ба монанди ғӯштингирӣ, бандкашӣ, бузкашӣ, ки бештар дар иди Наврӯз гузаронида мешаванд, овехта шуда буд. Дар рӯи миз “ҳафт син”-у “ҳафт шин”, ки аз ramidzhi асосини Наврӯз ба ҳисоб мераванд, гу-

ДАРСИ КУШОДИ МУАЛЛИМА НАЗАРОВА З.А.

зозта шуда буданд. Ҳамай донишчӯёни курси мазкур бо либосхое, ки дар саҳнаваҳо нақш мебозиданд, ба бар карда буданд. Масалан, бобои дехқон, баҳор, модар, рӯзноманигори амрикӣ ва ф.

Дар дарсий күшөд гүрүхүү устодон: мувини-
ни декан Кабутов Э., Мавлоназаров О.,
Сафаров А., устодони кафедраан зарабоончи
хорицч мудири кафедра Салохиддинов Б., дот-
сентон Бобеева М., Афзали М., Шоинбеков О.,
Шарипова З., вар сарпастри гүрүх Шарипов С.
Ба сирафти меҳмонон хузур доштанд.

Сюжети дарс шинон карданчиашну ма-
росимхой миллини точикон ба рўзномани-
гори хориҷ буд. Накши мухбири амрикои
ро донишӣ Исроилсон А. ва тарчумонро Зо-
идова М. оғариданд. Мухбири амрикои ба-
рои омутханиашну маросимхой миллини
точикон ба шаҳри Душанбе, ба факултети
хуқӯқ ташриф меорад ба тоамоми чузъ-
и иёти ин ҷаши ба таври муфассал шинон
шуда, ба ҳайрат меояд ба ҷаши Наврӯз
хеле панҷашан мояд. Ба меҳмони хориҷи

тамоми рамзҳои ин идро аз таърихи пай-
доишаш пешкаш намуданд. Аввалин, ба
хору дехқон, ки нақшъояшонро Бахромовас-
Ш. ва Иксроев И. иҷро намуданд, ҳамчун
рамзи Наврӯзӣ тамоми нозуҳоҳи онро бо
таърихи он, сабаб ва мақсади ҷашнигирӣ
фаҳмониданд. Оид ба ramid асосии Идди

Наврӯз "суманак" донишчӯён Чобирова Г., Мусоев С. ва Амиров М. маълумот доандан. Пас аз шунидани ин маълумотдо, онд ба расмҳои деворӣ донор ба бозиҳо миллӣ, аз қабили бандкӯши, гӯштни миллӣ, бузкашӣ ва гайро донишҷӯён Сатторов С. ва Бобеев Р. нақл кардаанд.

Сипас, аз тарафи доңишчүйн Шарофов Ч., Сафаров С. ва Ҳочамийөрөм М. шеъръо бозабон англисий дар васифи бахору Наврүз кироат гарибданд. Чунчын ки ба ҳамагон мавлум аст, Президенти кишишвар соли 2015-ро Соли оила ээлын карданд. Дар дарсан доңишчүйн до рохбарын муралима Назарова З.А. дар мавзүй Соли оила саҳнчаче омода сохтанд, ки дар худ мисалын мурбам, янье никохи хештубайри, натиҳаюн номаталбуи ин никох, ки дар байнин мардуми точкى анъана гаштаشت, дар ичизи доңишчүйн операцыйн шүлүк ки хеле чолибын ликтүп бил

рида шуд, ки хеле чойлий диккэт буд.

Дар хотима бозд зикр намуд, ки дарси күшоди дотсент Назарова З.А. дар курси якумы ихтисоси экспертизанд судий сан оғоз то аңчом пурра бо забони англий гашшэт. Донишщүйн он дониши забониро, ки түли якчындох бөшарофат мумлалыма Назарова З. өз худ жардад, тавонистанд та-

ТАҢЗИМИ ҲУҚУҚИЙ ИНТЕРНЕТ

Интернет – мачмүй шабакаю иттилоти-коммуникационе мебошад, ки компьютер-хоро, новобаста аз худуди чойгиршавиашон, ба истифодаз аз протоколи интернет ва протоколи таҳвили иттилоо ба якдигар пайваст мекунад. Интернет ҳамчун дастоварди илми-техникик дар охиря асри гузашта пайдо шудааст. Соли 1958 дар ИМА лоихае ба хотира таъминоти бештарӣ оғоз гардид. То соли 1969 мутахассисон барои пайваст намудани алоқа байни компютерҳо кӯшишиён зиёд намуданд. Соли 1969 дар ИМА алоқаи байни компютерҳо ба роҳ монда шуд.

Дар ин радиф соли 1970 почтаи электроний аз ҷониби Р. Томлисон иктириӯ шуд. Соли 1976 Р. Меткалф якумни шабакан маҳаллии компютерхоро ташкил кард. Рӯз па рӯз шумории компютерхое, ки байни ҳам пайваст мешуданд, меафзуд. Ин технология ба Аврупо ҳам паян гардид. Соли 1991 дар Аврупо протоколи WWW (Word Wide Web) иктириӯ гардид, ки он заминане васеъро барои азошиони пайвастшавии компютерхоро фароҳан овард.

Дар ЧТ соли 1995 шабакай компютерро якумин маротиба бо ташаббуси ташкилоти америкии САДА пайваст гаштанд ба тавассути он асосан хизматрасонин почтаи электронӣ ба роҳ монда шуд. Мувофиқи маълумотҳои таҳдигларон, дар ЧТ то соли 2012 шуморони истифодабарандагони интернет ба 3.7 милион расидаст.

Интернет мавриди таваачуҳи мутахасисони соҳаҳои гуногун, аз ҷумла ҳуқуқшиносон қарор дорад. Пайдоиши интернет тақозо мекунанд, ки муносибатҳои камъиятии вобаста ба санҷазин қарор шаванд. Бино

бар ин дар чахони мусоир танзими ин муносибатдош дар шаклҳо гуногун сурат гирифта истодаанд. Доир ба ин маасла дар ҶТ низ қатор санадҳо мухим кабул шудаанд. Пайдоии интинерет барои хукукшиносон вазифаҳои наверо ба вуҷуд овард. То он вақте, ки интинеретро мадрум “бидуни гаразва бовичондона” истифода мекунанд, зарурат ба конун ё хукук ҳис карда намешавад. Вақте ки интинеретро ҳамчун воситаи сунистифода аз осодии сухан, воситаи асадарӯзӣ, воситаи пахӣ кардан тӯхумат таҳжир ба дигар падидоҳои мааниф истифода мекунанд, пас ба қабули санадҳо, ки ин ё он муносибатҳои ҷамъиятии вобаста ба интинеретро танзим мекунанд, зарурат пайдо мегардад.

Дар раванди танзими муносибатҳои ҷамъиятии мухим он аст, ки қонди рафтари инсонро, ки интинеретро истифода мекунанд, танзим намояд, на худи интинеретро. Ва умуман санадҳои меъбрии хукуке, ки муносибатҳои “мукаррара”-ро танзим мекунанд, ҳангоми истифодаи интинерет пурра метавонанд амал қунанд. Масалан, агар шартномаи тавассути мукотиби электронӣ дар интинерет сурат гирифта бошад, новобаста аз он, ки дар Ҷоддекси граждани калимаи “интинерет” истифода нашудааст, талаботи Ҷоддекси гражданий ба ин муносибати шартномавӣ таҷбик мегардад.

Новобаста аз он, ки қонуни маҳсус доирӣ ба интинерет вуҷуд надорад, бинобар заруратӣ дар бâъзе аз санадҳои меъбрîи хукуки ҶТ “истифодаи интинерет” маҳсус қайд шудааст. Дар Тоҷикистон аз соли 1996 то имӯрӯ дар 238 ҳуҷҷат (то 1-умиёни ноябр соли 2013) ба “истифодаи интинерет” ҳамони ғоло монандар.

Яке аз масъалаю бахснок танзим шудан ё нашудани интернет аст. Дар адабиёти хукук ақиада дурусте вүчуд дорад, ки интернет наметавонад субъекти хукуқ ё объекти хукуқ бошад.

Вобаста ба интернет дар доираи муносибатчою хукукни хусусий асосан масъалаю молияткун зөхж дар интернет, истифодай домен ҳамчун воситаси фардикиунони ва тичорати электроний мавриди танзими конунгизорӣ қарор гирифтааст.

Дар доираи муносабаҳӣ ҳуқӯқӣ-ом мавӣ вобаста ба интернет бештар ба таъми ни озодии сухан ба пешгири сӯйистифода аз он, таъминӣ итилоҳот тавассути интернет, муроҷати электронни шаҳрвандон ба мақомоти давлатӣ ва дигар масъалаҳои муҳим аҳамият дода мешавад. Но ин мақсад ба бâъзе аз қонунҳо тағйиру иловардо ворид карда шуд ва онҳо асосон ба масъалаҳои зерин марбут мебошанд: муроҷати электронни шаҳрвандон (моддай 2 Қонуни ҶТ аз 14-уми декабри соли 1996 "Дар бораи муроҷати шаҳрвандон"); пешгири сӯйистифода аз озодии сухан дар интернет (моддаҳои 137, 144, 307-и Кодекси ҷинотии ҶТ аз 21-уми майи соли 1998); фаъoliyati teleperedischi ошуనавонӣ дар интернет (моддай 2 Қонуни ҶТ аз 14-уми ноябрی соли 1996 "Дар бораи televisionizasiон ба радиошунавонӣ").

телевизион в радиошунчуговы).

Истифодай интернет барои рушди Хукумати электронӣ воситаи асосии техникий бешшумор мераравад. Бо ин мақсад, дар Қонунҷи «ТДар барои муроҷиати шаҳвандон» тартиби бо тарики почтаи электронӣ ё сайт муроҷиат кардан ба мақомоти давлатӣ мукарбӣ мегардад. Ҳозирин Ҷумҳурии Ӯзбекистон тартиби барои муроҷиати шаҳвандони таҳсилотӣ мегардад.

ати шахрвандон мусоидат мекунад.
Хамзамон ба максади вусьат баҳшида-
ни истифодан интернет дар баҳшҳо идораҳ
давлатӣ Қарори Ҳукумати ҶТ Дар бораи тас-
диқи Тартиби талаботи ягона барои веб-сайт
ва шабакаҳо маҳдуди баҳисбории макомоти
идори давлатӣ аз 1-уми апрели соли 2011,
№166 избут ҷазираст.

№168 қаюп шудааст.
Хамин тавр, дар давоми 15 соли ахир танзими муносибатхой чамъиятии вобаста ба интернет иншикоф ёфта истодаст. Дар ин чараёдн дар самти қонунгизори хусусӣ, яке аз масъалаҳои асосӣ ин ҳадди амали ҳукуқҳои граждани (моддай 10-и Кодекси граждании ҶТ) мебошад. Яъне ҳар як истифодабаранд интернет ҳадди рафттори ҳудро бояд донад. Ҳамон ҳадди рафтторе, ки дар муносибатҳои воқеени ҳаёти мо риоя ва амали мешаванд, ҳангоми истифодабарии интернет низ айнан бояд истифода шаванд.

Дар самти такмили қонунгизории омавӣ-ҳукуқӣ бештар фаъол намудани макомоти давлатӣ барои истифодани интернет

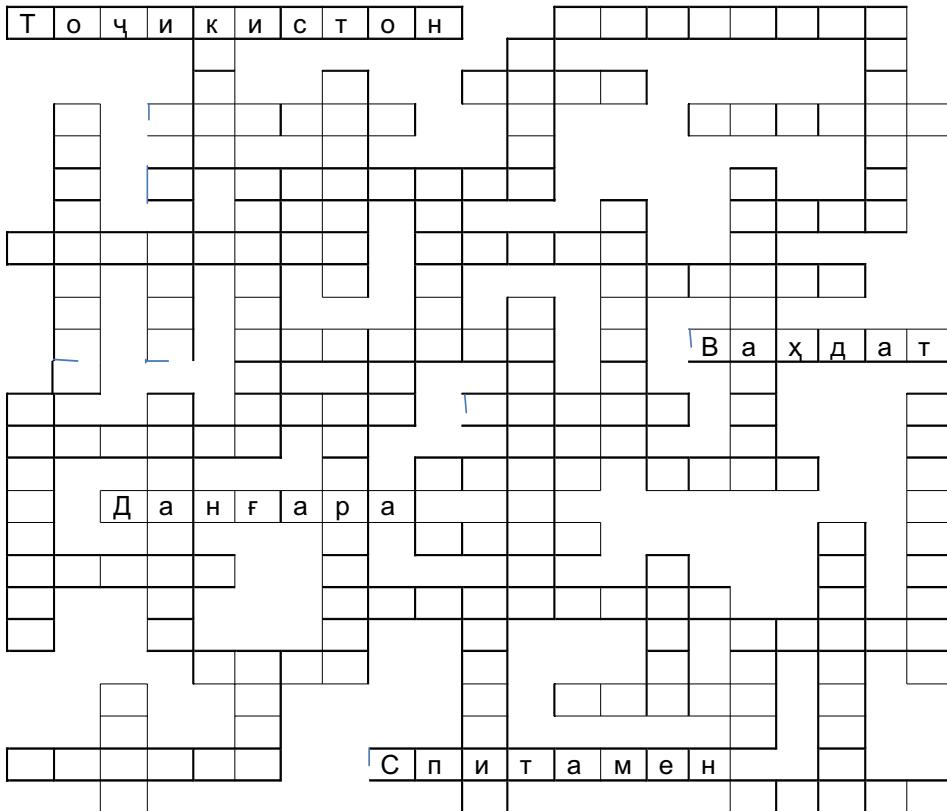
муҳим мебошад. Истифодай маҳсулноки интернет аз ҷониби мақомоти давлатӣ аввалин, амнияти иттилоотии давлатдории Тоҷикистонро мустаҳкам мекунад, баъдан барои аҳолӣ шароити хуби коргузориро фароҳам мөвварад.

Аз ин рӯ, ба андешаи мо бояд як қонуни маҳсус вобаста ба интернет дар ҶТ қабул карда шавад, то рафтор, амал ва вазъи ҳукуки иштирокииённи он ба пуррӣ танзим карда шавад. Ба ба ин воситаи ҳаргунга кирдорҳои nowshom, ҷинонгҳо, қатарики интернет содир мешаванд ва инчунин аз амали шаҳсоне, қи интернетро ба мағнifiati шаҳсӣ ва гаразонкашон истифода мекунанд чилавӣ гирӣ ба ҷаҷубӣ қашида шаванд.

Шодон УБАЙДУЛЛОЕВ
донаишчӯи соли 4

Сканворди вилоят, шаҳр ва ноҳияҳои Чумхурини Тоҷикистон

Мураттиб:
Халимов
ИСКАНДАР,
донишҷӯи соли 3

ЭЪТИБОР НАДОРАД

Дафтарчай имтиҳонии донишҷӯи курси 2 ихтисоси муносибатҳои байналхалиҷ (хуқуқ)-и факултети хукуқшиноси Ҳусейнзода Шаъбон-хуҷа Ислом бо сабаби гум шуданаш аз эътибор сокит дониста шавад.

Дафтарчай имтиҳонии донишҷӯи курси 4 шуъбаи рӯзонаи ихтисоси муносибатҳои байналхалиҷ (хуқуқ)-и факултети хукуқшиноси Алиев Фирдавс Таваралиевиҷ бо сабаби гум шуданаш аз эътибор сокит дониста шавад.

Дафтарчай имтиҳонии донишҷӯи курси 3 шуъбаи умумии факултети хукуқшиноси Мухторов Шоҳрум Шомировиҷ бо сабаби гум шуданаш аз эътибор сокит дониста шавад.

Дафтарчай имтиҳонии донишҷӯи курси 4 шуъбаи умумии факултети хукуқшиноси Аҳадов Аспиддин Аҳадович бо сабаби гум шуданаш аз эътибор сокит дониста шавад.

Дафтарчай имтиҳонии донишҷӯи курси 5 шуъбаи гойбона, ихтисоси умумии факултети хукуқшиноси Мирзо Носир бо сабаби гум шуданаш аз эътибор сокит дониста шавад.

Дафтарчай имтиҳонии донишҷӯи курси 3-и шуъбаи гойбона, ихтисоси умумии факултети хукуқшиноси Сафаргули Нурадӣ бо сабаби гум шуданаш аз эътибор сокит дониста шавад.

Дар қадом давру замон ва дар қадом шароити ҷамъиятие, ки набошад, бе тарбия шаҳс ҳамчун инсон вучуд дошта наметавонад. Ҷунки тарбия поизи давлату давлатдорӣ, инсону инсонгари мебошад. Маърифати инсонӣ, ақлу заковати инсон ба тарбия вобаста аст. Тарбия дар ҳар давру замон рӯҳи ҳамон замон ва одамонро инъикос менамояд, ҷунки ба ҳаёти моддӣ, сиёсӣ ва маънавии ҳамон давра алоқону ногустаний дорад. Дар ин замини, дар шароити имрӯзи давлати хукуқбунёди демократӣ ва дунявии Тоҷикистон тарбия бояд дар асоси анъанаҳои миллӣ, афкори педагогии ниёғон - ҳисси дӯстиву рафоқат, бародарии баробарӣ, поквичдонию бошарафӣ, ватандӯстиву инсонпарварӣ,

ТАРБИЯИ ХУҚУҚИИ ҶАВОНОН

қадршиносии миллию ҳамрайъӣ асос ёбад.

Тарбияи хуқуқии ҷавонон яке аз омилҳои муҳими пешгирий карданӣ хукуқвайронкунин ҷавонон мебошад. Тарбия бояд ҷавононро барои риоя ва иҷро намудани талаботҳои меъёрҳои хуқуқие, ки дар ҷамъият қабул гардиданд, тайёр намояд.

Ҷавонӣ манзилест, ки мобайни масофати кудакӣ ва пириё воже шудаём. Айёми салтанату комёбӣ дар он чо мегузарад. Ҷавонӣ сатораест, ки фақат як бор дар осмони умр тулӯъ мекунад. Ҷавонӣ ниҳоли кӯчаке ба ҳисоб меравад, ки бо сабзи-

данаш зиндагӣ сарсабзу хуррам мегардад.

Имрӯзҳо аксари ҷавонон ба ҷинояткорӣ даст мезананд, ки ин аз беаҳамиятӣ ва бемасъулиятии падару мадар мебошанд. Гарчанде ки Қонуни ҶТ "Дар бораи масъулияти падару мадар дар таълиму тарбияи фарзанд" амал мекунад, то ҳол ба ҷаҳон мерасад, ки бâъзе падару мадароне ҳастанд, ки дар таълиму тарбияи фарзандони худ беаҳамиятӣ зоҳир менамоянд. Дар ин замини на бузурге гуфтааст: "Фарзанд амонат аст дар дасти падару мадар ва дили поки фарзанд нафис асту нақшпа-

зир, ҳар нақше, ки ба ўзгорӣ чун мушк ба ҳуд бигирад ва ҷун замин пок аст ва саодати дину дунӯн расад ва падару мадар ва муаллим дар он сабоб шарик бошанд. Агар тухми бâдӣ афқани ёро ба ҳолаш гузорӣ, то ҳар чӣ ҳоҷад нишинад, ҳаргиз аз вай умеди некӣ макун". Фарзанд дар оила бояд онҷунон ба камол расад, ки боиси на таҳқоҳи таҳсину оғарин, балки номбандорӣ падару мадар ва ватану миллат гардад.

Хукумати ҟТ бо сарварии Президенти кишвар Эмомали Раҳмон барои беҳтар гардонидани вазъи иҷtimoi, сиёсӣ, фарҳангӣ ва баланд бардоштани маърифати хуқуқии шаҳрвандон чораҳо ва тадбирҳои мушахҳас андешиди истодааст. Ҷунончи дар ин самт Фармони Президенти ҟТ аз 9-уми апрели соли 1997, таҳти №691 "Дар бораи сиёсати хуқуқӣ ва таъмини тарбияи хуқуқии шаҳрвандони ҟТ" ва Қарори Ҳукумати ҟТ аз 22-уми августи соли 1997, таҳти №383 "Дар бораи бâъзе чораҳои беҳтар намудани тарбияи хуқуқии шаҳрвандон ва кори хуқуқӣ дар ҷумҳурӣ" қабул гардид.

Тарбияи хуқуқии шаҳрвандони ҟТ аз самтҳои асосӣ ва муҳими сиёсати Ҳукумати ҟТ барои солҳои 2009-2019" қабул гардид, ки дар самти тарбияи хуқуқии шаҳрвандон қадамҳои устуворе гуашта ҳоҷад шуд.

Сайфиддинов ҲУСЕИН
донишҷӯи соли 1 (ФХХ)

ти Тоҷикистон буда, бо сиёсати пешгирифтai Президенти кишвар тавъим ва ҳамраидар мебошад. Ин падиҳо дар ҳамbastagӣ равона гардида, аз Сарқонуни ҟТ сарчашма гирифта, максади онҳо баланд бардоштани донишҳои хуқуқии шаҳрвандон, беҳтар намудани тарбияи хуқуқии аҳолӣ, гирифтани пеши роҳи қонуншиканиҳо, таъмини волоятияи қонун ва адолати иҷtimoi мебошад.

Бояд қайд кард, ки бо қарори Ҳукумати ҟТ 29-уми апрели соли 2008, таҳти №253 "Барномаи таълим ва тарбияи хуқуқии шаҳрвандони ҟТ барои солҳои 2009-2019" қабул гардид, ки дар самти тарбияи хуқуқии шаҳрвандон қадамҳои устуворе гуашта ҳоҷад шуд.

70-ЛЕТИЕ ПОБЕДЫ В ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЕ 1941-1945 ГГ.

9 мая 2015 года исполняется 70 лет со дня Великой Победы.

Но сколько бы ни минуло десятилетий, нельзя забывать о превращенных в пепел городах и селах, о разрушенном народном хозяйстве, о гибели бесценных памятников материальной и духовной культуры народа, о тружениках тыла, вынесших на своих плечах непомерное бремя военного лихолетья, о самой главной и невосполнимой утрате - миллионах человеческих жизней, сгоревших в пожаре Великой Отечественной войны. Великая Победа... Путь к ней был долг и труден. Небывалой жестокостью и болью, невосполнимыми потерями и разрушениями, скорбью по истерзанной огнем и металлом родной земле были наполнены 1418 дней и ночей Великой Отечественной войны. Никто и нич-

то не в состоянии умалить величие подвига народа, всемирно-историческое значение победы над фашизмом. Весенним, солнечным днем - 9 мая 1945 года усталый, но счастливый солдат великой страны вытер с лица пороховую гаря последнего, самого трудного боя. Именно в этот день во всех уголках нашей необъятной Родины радостной вестью прозвучало долгожданное слово: "Победа!" С того памятного мая минуло более полувека. Выросли но-

вые поколения. Для них Великая Отечественная война - далекая история. Но совесть и долг перед погибшими и пережившими войну не должны позволить нам забыть эту героически-трагическую страницу летописи нашего государства.

Во имя высшей справедливости, во имя гордого будущего нельзя допустить, чтобы Великая Отечественная война стала для потомков "неизвестной войной".

Хакимов ФИРДАВС Миряхъевич
студент 1-го курса
юридического факультета ТНУ

"Чавонон ояндаи миллатанд. Ояндаи Ватани азизи мо ба чавонон вобастагӣ дорад".

Эмомали РАҲМОН

Чавонон қувваи бузурганд, ки ҳар миллат дар ҳар давру замон аз онҳо умеди ояндаи нек меқунад. Аммо имрӯзҳо бисёре аз чавонон ба ҳар ғуна ҷинотҳо даст мезананд. Ба ҷиноят даст задани чавонон ин ҷеш аз ҳама надоштани дониши кофӣ, аз илмҳои замона бехабар мондан ва надоштани шароити хуби зиндагӣ мебошад. Аз ҳамин сабаб имрӯзҳо бисёре аз чавонон даст ба ҷиноят зада, ба ҳар ғуна равияҳо ва ҳизбҳо доҳил мешаванд ва ҷони ширини худро қурбони ин равияҳои тундгаро меқунанд. Ҷиҳати муҳимтарини сиёсати ҳуқуқии давлат ин пешгири намудани ҷинояткорӣ миёни чавонон мебошад. Бояд дар ин самт фаъольият бурд ва қақидаҳои ба-шардӯстӣ, меҳнанпарастиро дар ҷомеа талқин намуда, чавононро метавон дар ин рӯйҳа тарбия намуд.

Чавонон бояд дар ҷомеа нақши фаъол дошта бошанд ва ҳамчун иштирокии комили он набояд аз дур ба он назорат баранд, зоро дур шудани чавонон аз ҷамъият сабаби рӯ овардан ба амалҳои зиддиҷамъияти мегардад. Аз ин рӯ, баҳри пешгирии ҷинояткорӣ байни чавонон зарур аст, ки барномаҳои маҳсуси давлатӣ таҳия карда шаванд. Аҳамияти маҳ-

ПЕШГИРИИ ЧАВОНОН АЗ АМАЛҲОИ НОМАТЛУБ

сус ба стратегия ва самтҳое додан лозим аст, ки барои пешгири аз со-дишавии амалҳои номатлуб равона гардида, чавононро аз истеъмол ва истифодай машработ, маводҳои нашаовар ва дигар маводҳо манъ созад.

Чавонон бояд оид ба зарари исти-фодабарии тамоку, маводи муҳаддир,

машработ иттилоъ дошта бошанд. Зоро ин ғуна маводҳо чавонони гур-зазфанд ва паҳлавони моро заъиф месозад ва табиист, ки заифии чавонон ин заифии миллат ва теша бар решан ояндагон аст.

Раҳматбой РАҲМАТОВ
донишҷӯи соли 1

БА МОДАРОНИ ТОЧИК

Садои аллаи модар суруди зиндагии мо,
Насиҳатҳои деринаш дуруди зиндагии мо.
Симои нӯрбори ў ҷаҳони мо мунаввар кард,
Шамиими атрбори ў ҷаҳони мо мутттар кард.
Саҳаргоҳон чу барҳезам ба мисли офтоби рӯз,
Чило дорад нигоҳи ў нигоҳи модари дилсӯз.
Ягона ғамгусори мо аниси мо, мадори мо,
Ҳамеша дар канори мо, баҳори бегубори мо.
Туро пазмон мегардам замоне дурам аз ин дех,
Канори ту зи ҳар гулгашту саҳрои гарӣ бех.
Чу фарзандат зи наздат дур бошад хоб дар дидা,
Намояд ва мегардӣ дили озурда, ранцида.
Аё модар мадори ман, қарори ман, манам бо ту,
Чӣ дар шаҳри дигар бошам чӣ аз сарҳад бадар бошам.
Манам бо ту хаёлу ҷони ман бо ту,
Фақат ҳоҳам, ки модарҷон ҳамеша дар нигоҳи ту,
Ҷилои нури ҳуршедӣ, сафо бар рӯи роҳи ту.

ҲАҚИҚАТ

Талаби илм намову ба раҳи илм бирав,
Сухани ҳақ талабу ҳақтала бошинав.
Ба тарозуи ҳақиқат бинамо ҷо ҳама бор,
Ба раҳи адл равон шав ба раҳи кибр марав.

Шаҳноза СОДИҚОВА
донишҷӯи соли сеюм